

УДК 377:37.04

Оксана Лапа, кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
лабораторії технологій професійного навчання,
керівник Центру психологічного супроводу діяльності педагогічних
працівників закладів професійної освіти,
Інститут професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Анотація. У статті розглянуто особливості професійної діяльності практичних психологів закладів професійної (професійно-технічної) освіти та розвитку їх професійних навичок у військовий час. Закцентовано увагу на зростанні професійного навантаження практичних психологів та необхідності запобігання професійному вигоранню цих спеціалістів.

Ключові слова: професійні навички, практичний психолог, ментальне здоров'я, професійне навантаження, заклад професійної (професійно-технічної) освіти, воєнний час.

Abstract. The article deals with the peculiarities of the professional activity of practical psychologists of vocational (vocational-technical) education institutions and the development of their professional skills in wartime. The attention is focused on the growth of the professional workload of practical psychologists and the need to prevent professional burnout of these specialists.

Keywords: professional skills, practical psychologist, mental health, professional workload, institution of vocational education, wartime.

Нові реалії воєнного сьогодення безпосередньо торкнулися закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Освітній процес у цих закладах значно ускладнився, адже довелося переходити на дистанційне або змішане навчання, переривати навчальний процес через численні повітряні тривоги. Частина закладів професійної (професійно-технічної) освіти стали внутрішньопереміщеними та/або втратили власну матеріально-технічну базу. Педагогічний колектив і здобувачі освіти за час повномасштабного вторгнення також зазнали втрат у ментальному і фізичному здоров'ї.

Звичайно, у вищезгаданій ситуації професійна діяльність практичного психолога у закладі професійної (професійно-технічної) освіти стала надзвичайно важливою. У 2020 році був прийнятий Професійний стандарт «Практичний психолог закладу освіти», який визначає трудові функції цього спеціаліста, а саме здійснення:

- психологічної діагностики;
- психологічної просвіти і психологічної профілактики психологічного благополуччя та ментального здоров'я здобувачів освіти;
- психологічної допомоги за запитом чи за виявленою потребою;
- співпраці з педагогічними працівниками в організації ефективної освітньої діяльності;
- участі у створенні, підтримці і розвитку психологічно безпечного освітнього середовища закладу освіти;
- методичної і організаційної діяльності під час виконання трудових функцій;
- професійного розвитку і самоосвіти [3].

Військовий стан у країні вніс свої корективи в освітянську діяльність, тому професійні завдання практичного психолога закладу професійної (професійно-технічної) освіти зацентувалися на наданні своєчасної психологічної допомоги усім учасникам освітнього процесу: захисті прав, свобод, ментального здоров'я здобувачів освіти; створенні умов комфортного освітнього середовища; формуванні у майбутніх кваліфікованих робітників самоповаги, адекватної самооцінки, соціальної адаптованості, життєвої компетентності [1].

Важливою складовою професійної діяльності практичного психолога стало підвищення рівня психологічної культури педагогічних працівників і батьків, сприяння швидкій адаптації першокурсників до освітнього процесу у закладі професійної (професійно-технічної) освіти.

Нові реалії професійної діяльності практичних психологів в умовах військового стану потребують інтенсивного розвитку певних професійних навичок.

Так, масове поширення тривожних станів, стресових розладів, панічних атак, посттравматичних стресових розладів серед учасників освітнього процесу потребують інтенсивного розвитку навичок аналізу і діагностики проблем. Практичний психолог за короткий час повинен розпізнати симптоми та ознаки психологічних проблем, виявити їх причини та запропонувати шляхи їх вирішення. В умовах постійних тривожних станів, викликаних війною, важливою є оцінка ментального функціонування учасника освітнього процесу та встановлення рівня необхідної психологічної допомоги. Окрім цього, як фахівець закладу професійно-технічної освіти, практичний психолог повинен сприяти розвитку цілісної особистості майбутнього кваліфікованого робітника, від якого буде залежати відбудова повоєнної України.

Психологічні запити здобувачів професійної освіти, педагогів, батьків потребують від практичного психолога оволодіння додатковими ефективними, доказовими методами та техніками роботи. Це різноманітні психотерапевтичні методи, когнітивно-поведінкова терапія, арт-терапія, психологічні тренінги та ін. У подоланні тривожних і стресових станів добре зарекомендували себе дихальні техніки, методи короткострокової терапії та ін. Додатковим викликом для практичних психологів стала необхідність оволодіння новими методиками за досить короткі терміни, міксування та адаптація цих методик до потреб конкретного клієнта.

Також відмітимо зростання професійного навантаження унаслідок війни, адже практичному психологу нерідко доводиться надавати професійну допомогу на волонтерських засадах, у непрогнозованих критичних ситуаціях, у станах дефіциту власних ментальних ресурсів.

Для запобігання професійному вигоранню, погіршенню власного фізичного і ментального здоров'я практичним психологам доводиться акцентуватися на

питаннях самовідновлення, професійного та особистісного саморозвитку, що потребує часових, фізичних і матеріальних вкладень [2]. Вирішення вищезгаданих завдань потребує зусиль не тільки практичного психолога, але й допомоги трудового колективу, сім'ї, соціуму, держави. Це можуть бути доступні професійні курси, супервізії, моральні та матеріальні заохочення, можливість додаткового відпочинку після інтенсивних професійних навантажень.

Таким чином, проблеми розвитку професійних навичок і збереження здоров'я практичних психологів закладів вийшли з суто професійного поля на рівень загальносоціальних проблем, адже висококваліфікована психологічна допомога забезпечить збереження ментального здоров'я повоєнної української нації.

Список використаних джерел

1. Гриньків С.С. *План роботи практичного психолога школи під час дії військового стану на 2023-24 н.р.* URL: <https://naurok.com.ua/plan-roboti-praktichnogo-psihologa-shkoli-pid-chas-di-viyskovogo-stanu-na-2023-24-n-r-358328.html>
2. Лапа О.В. Запобігання професійному вигоранню педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти у воєнний час : *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 5(2), 1-5. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5226>
3. Професійний стандарт «Практичний психолог закладу освіти». *Сайт МОН України*. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/12/Standart_Praktychnyy_psykholoh.pdf